

Γεωγραφική Πληροφορία και Βιβλιοθήκες στην Ψηφιακή Εποχή

Δρ Ιφιγένεια Βαρδακώστα
Αν.Προϊσταμένη Διεύθυνσης
Βιβλιοθήκης και Κέντρου Πληροφόρησης
Χαροκοπέιου Πανεπιστημίου
ifigenia@hua.gr

Οι βιβλιοθήκες διαχρονικά αποτελούν θεματοφύλακες της χαρτογραφικής γνώσης, διατηρώντας και αναδεικνύοντας χάρτες που αποτυπώνουν την ιστορική, γεωγραφική και πολιτισμική εξέλιξη κάθε εποχής.

Στον σύγχρονο κόσμο, η γεωγραφική πληροφορία (χάρτες, άτλαντες, υδρόγειες σφαίρες, αεροφωτογραφίες, γεωχωρικά δεδομένα, δορυφορικές εικόνες, κ.ά.) αποτελεί θεμέλιο για τη λήψη αποφάσεων, τη χάραξη πολιτικών, την έρευνα και την καθημερινότητα του πολίτη. Από την παρακολούθηση φυσικών φαινομένων και την πρόβλεψη φυσικών καταστροφών, μέχρι τον σχεδιασμό βιώσιμων πόλεων και τη διαχείριση πόρων, η χαρτογραφία και τα Γεωγραφικά Συστήματα Πληροφοριών (GIS) διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο. Η γεωγραφική πληροφορία δεν αφορά μόνο τη θέση αντικειμένων στον χώρο, αλλά και τη σύνδεσή τους με δεδομένα, γεγονότα και σχέσεις, επιτρέποντας βαθύτερη κατανόηση σύνθετων φαινομένων όπως η κλιματική αλλαγή, η κοινωνική ανισότητα, οι υγειονομικές κρίσεις ή οι μεταναστευτικές ροές. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, οι Βιβλιοθήκες Χαρτών/GIS διαδραματίζουν καίριο ρόλο, συγκεντρώνοντας, οργανώνοντας και διαφυλάσσοντας χαρτογραφικό υλικό με ιδιαίτερη ιστορική και επιστημονική αξία. Λειτουργούν ως κόμβοι πληροφόρησης και έρευνας, παρέχοντας ελεύθερη και ισότιμη πρόσβαση στη γεωγραφική πληροφορία και ενισχύοντας την ενεργό συμμετοχή των πολιτών σε ζητήματα που επηρεάζουν την καθημερινή τους ζωή.

Η Βιβλιοθηκονομία Χαρτών αναπτύχθηκε ως εξειδικευμένος κλάδος κατά τον 20ό αιώνα, ανταποκρινόμενη στις αυξανόμενες ανάγκες για διαχείριση γεωχωρικών τεκμηρίων. Η εξέλιξή της συνδέεται με την εντατικοποίηση της παραγωγής και της χρήσης χαρτογραφικού υλικού μετά τους δύο παγκόσμιους πολέμους, τόσο στον δημόσιο, όσο και στον ιδιωτικό τομέα, σε έντυπη και ψηφιακή μορφή. Καθοριστικό ρόλο διαδραμάτισαν η εμφάνιση αυτοματοποιημένων χαρτογραφικών και τηλεπικοινωνιακών συστημάτων, η ανάπτυξη πανεπιστημιακών τμημάτων γεωγραφικών συστημάτων πληροφοριών και χωρικής ανάλυσης, καθώς και η δημιουργία προγραμμάτων κατάθεσης χαρτογραφικού υλικού στις βιβλιοθήκες των ΗΠΑ, ήδη από τη δεκαετία του 1970. Επιπλέον, η υιοθέτηση προτύπων διαχείρισης πληροφοριών, με έμφαση στην επεξεργασία και την ταξινόμηση της γεωγραφικής πληροφορίας, σε συνδυασμό με την καθιέρωση προγραμμάτων πληροφοριακού γραμματισμού, συνέβαλαν στη διαμόρφωση ενός σύγχρονου, δυναμικού πλαισίου για τη βιβλιοθηκονομία χαρτών/GIS.

Το Map and Geospatial Curators Group (MAGIC Group) αποτελεί μια διεθνή επιστημονική κοινότητα, που στοχεύει στη διατήρηση, τεκμηρίωση, και ορθή διάθεση της γεωπληροφορίας. Τα μέλη της επιδιώκουν μέσω της συνεργασίας και της ανταλλαγής ιδεών την υιοθέτηση καλών πρακτικών στη διαχείριση του έντυπου και ψηφιακού υλικού GIS, την ενίσχυση της εκπαίδευσης των Βιβλιοθηκονόμων Χαρτών/GIS, και την προώθηση της χρήσης διεθνών προτύπων με βάση την αρχή

της ανοικτής πρόσβασης. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στη διατήρηση και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς μέσω της υιοθέτησης σύγχρονων γεωπληροφοριακών συστημάτων (GIS).

Σε αυτό το πνεύμα, την τελευταία εβδομάδα του Μαΐου η Βιβλιοθήκη και Κέντρο Πληροφόρησης του Χαροκοπείου Πανεπιστημίου διοργάνωσε τη διεθνή συνάντηση Βιβλιοθηκονόμων Χαρτών/GIS (MAGIC Group) με συμμετέχοντες/ουσες τόσο από Η.Π.Α., Ηνωμένο Βασίλειο, Ολλανδία, Βέλγιο, όσο και από την ελληνική βιβλιοθηκονομική κοινότητα φέρνοντας στο επίκεντρο την επιστημονική διαχείριση, την οργάνωση, τεκμηρίωση και συντήρηση των έντυπων και ψηφιακών χαρτών και δεδομένων GIS.

Στη συνάντηση συμμετείχαν επαγγελματίες και ερευνητές/τριες από οργανισμούς όπως η American Geographical Society Library, το University of Wisconsin–Milwaukee, η Royal Library of Belgium, η Utrecht University Library, οι Bodleian Libraries, University of Oxford. Από την Ελλάδα, εισηγήσεις πραγματοποίησαν βιβλιοθηκονόμοι από τη Γεννάδαιο Βιβλιοθήκη, American School of Classical Studies at Athens, τη Βιβλιοθήκη και Κέντρο Πληροφόρησης του Χαροκοπείου Πανεπιστημίου, του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών και την Ελληνική Αρχή Γεωλογικών και Μεταλλευτικών Ερευνών (ΕΑΓΜΕ).

Μέσα από τις επιστημονικές εργασίες που παρουσιάστηκαν είχαμε την ευκαιρία να ανατρέξουμε στην ιστορία των επαγγελματικών ενώσεων βιβλιοθηκονόμων χαρτών και τον ρόλο του Imago Mundi CIO ως ενός εκ των βασικών παραγόντων στην κοινότητα ιστορικών χαρτών. Εξερευνήθηκαν οι θησαυροί της Γενναδείου Βιβλιοθήκης, και η μετάβασή τους στην ψηφιακή εποχή. Αναδείχθηκαν οι ανάγκες και οι προοπτικές των νέων επαγγελματιών στον χώρο, με έμφαση στην υποστήριξη της επόμενης γενιάς Βιβλιοθηκονόμων Χαρτών/GIS. Καταγράφηκε το τοπίο της βιβλιοθηκονομίας χαρτών στην Ελλάδα, μαζί με τις προκλήσεις που καλούνται να αντιμετωπίσουν οι Έλληνες βιβλιοθηκονόμοι, καθώς και με τις προσπάθειες που καταβάλλονται, βασισμένες στη συνεργασία και στη χρήση κατάλληλων εργαλείων. Παρουσιάστηκαν οι χαρτογραφικές συλλογές του ΕΚΠΑ και της Βιβλιοθήκης της ΕΑΓΜΕ, καθώς και λεπτομέρειες σχετικά με την επεξεργασία τους, ενώ αναδείχθηκαν και σημαντικοί χάρτες που περιλαμβάνονται στις συλλογές των δύο βιβλιοθηκών. Τέλος, δόθηκε έμφαση στην αναθεώρηση του Καταλόγου Χαρτογραφικών Συλλογών του Ηνωμένου Βασιλείου, ανοίγοντας τον διάλογο για τη σύγχρονη τεκμηρίωση και πρόσβαση σε χαρτογραφικό υλικό.

Η σημασία της συνάντησης αυτής έγκειται όχι μόνο στη θεματολογία της, αλλά και στη χρονική συγκυρία. Σε μια εποχή όπου η ψηφιακή μετάβαση και η ανοικτότητα στην επιστημονική γνώση καθίστανται αναγκαίες συνιστώσες της σύγχρονης έρευνας και εκπαίδευσης, το MAGIC GROUP Meeting 2025 ανέδειξε τον κομβικό ρόλο των βιβλιοθηκών ως υποδομές γνώσης, και καινοτομίας στη διάδοση πληροφοριών.

Η Ελλάδα αναδείχθηκε ως χώρα με σημαντικά αρχεία, συλλογές, και επιστήμονες, ενώ καταγράφηκε η βούληση της βιβλιοθηκονομικής της κοινότητας να επενδύσει στην εξειδικευμένη εκπαίδευσή της. Έτσι, θα επιτευχθεί η επεξεργασία, η τεκμηρίωση, η διάσωση γεωγραφικών και ιστορικών δεδομένων ανεκτίμητης αξίας, καθώς και η ψηφιοποίησή τους. Με αυτό τον τρόπο οι συλλογές αυτές θα είναι

διαθέσιμες στην παγκόσμια ερευνητική κοινότητα, και προσβάσιμες από όλους τους πολίτες.

Το συνέδριο προσδιόρισε σαφείς κατευθύνσεις για την ενίσχυση της γεωγραφικής βιβλιοθηκονομίας στην Ελλάδα: την εισαγωγή μαθημάτων γεωγραφικής πληροφορίας στα πανεπιστημιακά προγράμματα Βιβλιοθηκονομίας, τη διαρκή επιμόρφωση των βιβλιοθηκονόμων σε θέματα γεωπληροφορίας και χαρτογραφικών τεκμηρίων, καθώς και την ανάγκη κοινής στρατηγικής των ελληνικών βιβλιοθηκών γύρω από τα γεωγραφικά δεδομένα. Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στη συνεργασία μεταξύ ερευνητικών οργανισμών, βιβλιοθηκών και διεθνών φορέων, ενισχύοντας την ανταλλαγή της γνώσης και την υιοθέτηση βέλτιστων πρακτικών.

Τα παραπάνω στοχεύουν στην ανάδειξη των χαρτογραφικών συλλογών ως εργαλείων ιστορικής μνήμης, επιστημονικής γνώσης και κοινωνικής συμμετοχής και ενισχύουν τον ρόλο των βιβλιοθηκών στην κοινωνία της πληροφορίας. Σε έναν πλανήτη που αλλάζει με ραγδαίους ρυθμούς, είναι ιδιαίτερα σημαντικός ο ρόλος των βιβλιοθηκών ως δυναμικός κόμβος πληροφορίας και διαλόγου, προσανατολισμένος αφενός στις ανάγκες της ψηφιακής εποχής, λειτουργώντας όμως παράλληλα, ως γέφυρα ανάμεσα στο παρελθόν και το μέλλον.